

**Dissertatio inauguralis medico-practica sistens methodum generaliore
morbo chronicos rite tractandi ... / auctor et respondens Paulus Paulsohn.**

Contributors

Paulsohn, Paul.
Büchner, Andreas Elias, 1701-1769.
Universität Halle-Wittenberg.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joannis Christiani Hilligeri, [1747]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/d679aw4a>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICO-PRACTICA
SISTENS

METHODVM GENERALIOREM

**MORBOS CHRONICOS
RITE TRACTANDI**

QVAM

SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS

ET

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE

P R A E S I D E

VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO

DOMINO

D. ANDREA ELIA BÜCHNERO,

SERENISS. AC POTENT. BORVSS. REG. CONSILIAR. INTIMO,
S. R. I. NOBILI, MEDICINAE ET PHYS. PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET FACVLTAT. MED. H. T. DECANO,

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,

AD D. XVII. MAII A. S. R. MDCCXLVII.

PVBlice DEFENDET

AVCTOR ET RESPONDENS

PAVLVS PAVLSONN,
LIVONVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO IN MEDICINAE PRACTICAE

METHODUM GENERALIORUM

MORBOS CHRONICOS
RITTE FRAGTAM

AVCTORE

FRANCISCO JOSE DE CALDERON

PHYSICUS

ANDREAE FLIA EVCHNERO

PHYSICUS

PROGRADU DOCTORIS

MDCCCLXXXIII

AVCTOR ET EDITOR

PAVLVS PAVLSSON

IN AUSTRIAE REGNO

VIRIS

ILLVSTRIBVS, EXCELLENTISSIMIS, CONSULTISSIMIS
EXPERIENTISSIMIS, ATQVE DOCTISSIMIS

DOMINO

D. ANDREAE ELIAE
BÜCHNERO,

SERENISS. AC POTENT. BORVSS. REG. CONSILIAR. INTIMO, S. R. I. NOBILI, MEDIC.
ET PHYS. PROF. PVBL. ORDINARIO, IMPERIAL. ACAD. NATVR. CVRIO-
SOR. PRAESIDI ET FACVLTAT. MEDICAE H. T. DECANO;

DOMINO

D. IOHANNI IVNCKERO,

MEDICINAE DOCTORI EIVSDEMQUE PROFESSORI PVBLICO, PRACTICO PAEDA-
GOGII REGII ET ORPHANOTROPHEI FELICISSIMO,

ET

DOMINO

IOHANNI IOACHIMO
LANGIO,

MATHESEOS PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO, IMPERIALIS ACADEMIAE NA-
TVRAE CVRIOSORVM ET SOCIETATIS REGIAE BORVSS. SCIENTIA-
RVM SODALI,

DOMINIS MAECENATIBVS

ATQVE

PATRONIS ET PRAECEPTORIBVS

OMNI PIETATIS CVLTV AC OBSEQVIO AEVUM
DEVENERANDIS

PERPETVAM
FELICITATEM ET INTEGRITATEM
PRO OMNIBVS
HACTENVS SIBI COLLATIS
**BENEFICIORVM
GENERIBVS**
ADPRECATVR
ET TAM
GRATIARVM ACTIONIS LOCO
QVAM
AD VLTERIOREM SVI COM-
MENDATIONEM
PRAESENTEM
DISERTATIONEM INAVGVRALEM
DICAT ET DEDICAT
TANTORVM NOMINVM

CVLTOR OBSERVANTISSIMVS,
PAVLVS PAVLSONN.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICO-PRACTICA
SISTENS
METHODVM GENERALIOREM
MORBOS CHRONICOS
RITE TRACTANDI.

PROOEMIUM.

Aut *me*, aut *laborem*, si spectem, non vnam ponendi calami caussam inuenio. *Me* enim si spectem, vires meas ad laborem exigendo, in deforme mei pretium delabi mihi videor, laborem in me suscipiendo, quem aetas mea non fert; *laborem*, certe! non paria, multo minus meliora viris practicotatis proferre possum, cum semper adolescentiae labores, sub maturioris iudicii incude repositi, imperfectam prodant faciem. Et cum iuuenis ad aegrotorum rempublicam accedam, id, quod multorum annorum accessione consequimur, nondum consequi mihi licuit. Innutritus tamen oculatissimorum practicorum doctrina, aliaque ratione, mea faciens, iure Statutorum Academicorum, profectuum specimen, leui minerua exaratum, exhibeo. Hinc B. L. rogo, vt primis conatibus,
A 3 bene-

beneuolam censuram haud detrectantibus, veniam indulgeat, Deum T. O. M. infimul comprecatus, vt omnia eueniant secunda.

CAPVT I. PATHOLOGICVM.

§. I.

Morbus in genere nihil aliud est, quam *status praeternaturalis partium corporis, tam fluidarum, quam solidarum, utrarumque crasin & mobilitatem, concurrentibus variis symptomatibus, laedens.* Conf. Excellentiss. IVNCKERI *Conspect. Med. theoret. pract. Tab. I.* Exhibet hinc Pathologia medica varias quidem *morborum distinctiones*, varioque simul respectu, v. g. ratione aetatis, sexus, &c. Sed missis illis mentionem tantum mouemus eminentis illius distinctionis morborum, in *acutos, peracutos, acutissimos, & chronicos*, quo ultimo nomine tales speciatim comprehenduntur, qui longiori periodo, qua durant, ab omnibus aliis se distinguunt.

§. II.

Dantur variae inter morbos acutos & chronicos *differentiae*, quarum extantiores hae sunt. Differunt nempe *acuti a chronicis* 1) ratione *periodi*: *Hi* enim protractioris, illi breuis & breuissimae periodi sunt, ita vt acuti intra viginti, peracuti intra septem dies, acutissimi intra quatrimum exitum sortiantur. 2) Ratione *causarum*: Sicuti *chronici* vt plurimum pro causa agnoscunt vasculorum minimorum & tubu-

& tubulorum capillarium obstructions, ita *acuti* stases inflammatorias viscerum, & partium nervoso-membranacearum laesiones pro causa habent. 3) *Ratione methodi medendi*: *Acuti* enim, administris naturae medicatricis motibus, in statu s. n. in sanitatis conseruationem, & in statu p. n. in illius redintegrationem collimantibus, sanescunt; *chronici* arte magis curantur. *Ratione prognoseos*: *Acuti* summum minantur vitae periculum; *chronicorum* vero causae diutius trahuntur, & moras nectendo, lento gressu latius serpendo, aegrum tandem extinguunt. Taceo alias differentias.

§. III.

Quod ad *subiecta* morborum chronicorum attinet, tantum non omnes hominum, cuiuscunque sint aetatis, sexus, temperamenti, vitae generis, morbis chronicis subiecti esse possunt. Interim tamen *infirmitas*, secundum CELSUM, *omnibus morbis patet*; & sic etiam infirmi facilius & citius morbis chronicis expositi sunt. Vbi connata debilitas, haereditaria dispositio, vbi a morbis praegressis, a peruerso rerum non-naturalium vsu, laesionibus violentis externis, contracta est debilitas, ibi maior in morbos, vti in alios, sic etiam in chronicos, procliuitas deprehenditur; vbi vita sedentaria cum diaeta lauta, ibi morbis chronicis facilis patet aditus; & sic etiam morbi chronici litteratorum, qui immori studiis & impallefcere chartis solent, lucubrationumque fuliginem bibunt, similem pariter agnoscunt originem. Vid, plura sub causis.

§. IV.

Variae & bene multae morborum chronicorum *causae* sunt, *primarias* tamen, quae in illarum censum veniunt, delibasse sufficiat. Causam igitur frequentissimam morborum chronicorum constituit *in-signis plethora*, cui praeterea vita motus expers adfocia, & ex hac, ob aequilibrium inter solida & fluida sublatum, nascentes obstructions vasculorum minorum & tubulorum capillarum, aliarumque glanduloso-membranacearum partium, in emunctoriis, quae natura particulis excrementitiis sequestrandis & excernendis paravit, quibus obstructis, non tantum hae recrementitiae partes in corpore restitant, sed & succi laudabiles impuri redduntur; causae hae porro lentis incrementis adolescendo, tandem in cachexiam, cacochymiam, putridas corruptiones, exulcerationes cancroideas & cancrasas, fatiscunt, vel in vasorum lymphaticorum rupturas desinunt.

§. V.

Satis quoque frequentes morborum chronicorum *causae* existunt, *praegressi alii morbi*. Etenim eius indolis singuli sunt morbi, ut solidorum robur imminuant, imminutumque post se relinquunt, hoc imminuto aut destructo, pigro lapsu in circulum abeunt humores, hinc in stases, stagnationes, corruptiones, quam facile ruunt, quae ad morbos chronicos ingenerandos via est patentissima. Eundem genium habent *enormes*, eoque magis *incompe-scibiles haemorrhagiae*, ut sunt immodica haemorrhagia abortuum praenuntia, immodica catameniorum, haemorrhoidum, lochiorum, profluvia, prodigae sanguinis

guinis sub graui vulneratione contingentes profusiones. Si enim latex vitalis, copia solito maiori, alueolis vasorum elabatur, ita vt interdum vasa ferme incuruenta reddantur, actio solidorum concidat necesse est, cum subsequis exinde pendentibus effectibus, vt languido humorum circuitu, virium lapsu, atrophia, stagnationibus, stasibus, cachexia, cacochymia, hydrope, febribus lentis, hecticis, hecticis. Huc spectat omnis *morborum haereditariorum* familia. Sicuti enim huius census morbi aegre sanationem admittunt, ob connatam solidorum atoniam: ita facile transitum in passiones chronicas faciunt.

§. VI.

Porro inter causas morborum chronicorum progenitrices recenseri merentur, *morbi praepostere tractati*. Si enim fluxus alui, lochiorum immoderatum profluuium, haemorrhoidum eruptio, haemoptysis, seri impurioris stillicidium, item febres, temeraria, praematura, impetuosa & tumultuaria suppressione praefocentur, expeditissima ad modo dictos chronicos morbos, pluresue alios, est via. Aut si *reliquiae morborum non sedulo evertantur*, vt in variolis, aut post partum, tunc ex facili febres lentae, vel aliae diuturnae adfectiones, succedere solent. Non minus quoque in censum eorum, quae morbis chronicis ingignendis ansam praebent, venit *peruersus rerum non-naturalium usus*. Conuenit hoc in eos, qui luxu diffluunt, mensis sybariticis adsident, vita otio diffluente comite, poculis strenui irriguam baccho mentem soluunt, calices siccant & totum fictile hauriunt, nec non Venere abutuntur. Eius-

dem effectus sunt *acidorum & spiritus vini abusus*, item *intense frigida*. Acida enim sanguinem incras-
sando agunt, & exinde nascentibus obstructionibus,
praesertim in exilissimis vasis, fauent. Quam male
spiritus vini potatores sibi consulant, quotidiana
abunde edocemur experientia: Vix enim, vel nun-
quam plane expugnabiles viscerum corruptiones sibi
contrahendo, diuque status cachectici signa circum-
ferendo, incidunt tandem in atrophiam, hydropem,
lentam vel hecticam febrem. Potus aquae intense
frigidae, pleno haustu in corpus vel motu, vel rixis
calens, vel sudore diffluens, ingestus, saepius acuto-
rum pariter, ac chronicorum pathematum, causa
existit.

§. VII.

Nimia conualescentium satietas facile morbos re-
cidiuos parit, qui deinde saepe in lentos chronicos
degenerant. Sic etiam *nimis parca liquidorum adsum-
tio* saepissime chronicarum passionum fundamenta
sternit. Haud asymbolica etiam sunt *animi pathe-
mata*. Sub curarum, praesertim exanimalium &
carnificum, seruitio, tristitiae diuturnioris adfectu,
solidorum eutonia imminuitur, qua imminuta omnes
corporis functiones laesionem patiuntur; insequun-
tur praeterea virium iactura, adpetitus prostratio,
se- & excretionum languor, inprimis humores per
vasorum alueos tarde prouoluuntur, indeque eorum
decubitus & infarctus gignuntur, vnde dein longi
morbi suos ducere solent natales. Caussarum, ex
quibus mala chronica prognascuntur, numerum ad-
huc porro augent, *ipsa medicamenta, non qua medi-
camen-*

camenta & sanitatis humanae instrumenta, sed quae male usurpata. Sic *emetica, purgantia & alia, quae hyperemeses ac hypercatharses* cient, mirum quantum primas vias laedunt, imo totum intestinorum volumen tono suo exuunt, insequentibus simul quam plurimis malis, ut sunt flatulentia, tympanitis, morbus coeliacus, atrophia, colica conuulsiua & alii morbi chronici; quod etiam testatur Illustr. b. m. HOFFMANNVS, *Med. systemat. Tom. II. p. 250. sq.* Eodem iure *narcotica, opiata, sedatiua, anodyna, male usurpata,* inter passionum chronicarum causas locum pariter merentur. Sed missas alias adhuc illarum causas facio, transiturus ad reliqua huius tractationis momenta.

§. VIII.

Circa morborum chronicorum tractationem quaestio pathologico-practica moueri potest: *Num dentur crises in morbis chronicis?* Statuit quidem Cornel. PLEIERVS, *Med. crit. astrol.* quod in chronicis pariter, ac acutis morbis, dies critici obseruabiles sint; sed pauci forsan Medicorum sententiae eius calculum suum addent. Cum enim per definitionem *criseos*, stasis diebus, *κρίσιμος* vocari fueris, spectabili connifu materiae morbificae larga portio corpore exul agatur, cum insecutura praesentanea euphoria; in morbis chronicis autem quaedam materiae peccantis excussio vaga sit, nec stasis diebus contingat, praeterea talis euacuatio morbo plenario abigendo non sufficiat: hinc, secundum plurimos Medicorum, de morbis chronicis non crises, sed *λύσεις* praedicandae sunt.

§. IX.

Indulgentissimo generis humani parenti debetur, quod *graviore morbi chronici rarius occurrant*. Sic paralyfes, hemiplexiae, melancholia, gutta serena, epilepsia chronica, phthisis, hydrops, icterus niger, scabies maligna, huiusque generis alii, inter rariores morbos connumerari possunt. Cuius momenti ratio, luce sua, ut puto, radians, secundum Illustr. b. m. HOFFMANNVM haec est: Grauiore morbi chronici pro causa agnoscunt, vel magnam totius motuum microcosmicorum systematis imbecillitatem, vel in specie summam alicuius visceris labem, & maximam humorum dyscrasiam. Cum vero via, qua itur ad eiusmodi corruptiones, non tam expedita fit, hinc fit, ut grauiore morbi chronici rarius inueniantur. Confer. *Med. syst. Tom. II. Cap. VI. p. 139.*

§. X.

Quam *diuersissimus* fit morborum ad corpus humanum habitus, ratione climatis coeli, temporum anni, aetatum, temperamentorum, res per experientiam compertissima est. Luculentum huius rei *morbi chronici* praebent indicium, quippe qui, experientia teste, *aestiuis mensibus mitescunt*, vel inducias agunt; immo iis detenti, pro circumstantiarum ratione, sanitatem maturant, vel maturare videntur. Non e longinquo ratio huius peculiaris circumstantiae accersenda est. Quid enim notius est, quam quod catholicum illud emunctorium, cutis, quantitate excernendorum, quae sub nomine *materiae perspirabilis Sanctorianae* veniunt, omnia alia emunctoria antecellat. Cum itaque ob coelum molle, ob aërem

rem circumfluum bene temperatum, pori corporis magis patuli fiant & materiae exiturae facilius pateat aditus, hinc natura excernendorum onere melius leuatur, hacque ratione morbi, ut alii, sic etiam chronici, mitiorem indolem nati, minus cruciari sentiuntur.

§. XI.

De *prognosi* etiam, in *morbis chronicis* formanda, quaedam commemoranda veniunt. Quanto difficilius est praesagiendi scientia, tanto dignior, ita, ut iure merito diuina scientia audiat. Nihil aequae arti diuinae auctoritatem & certitudinem suffurari, nihil etiam aequae Medicum ἰσόθεον reddere potest, quam praesagiendi scientia. Et certe! morbi chronici Medico in praedicendo negotium quam maxime faceffere possunt. Ut autem nil obstet, quo minus in prognosi morborum chronicorum felix esse possit, historiam morbi completam pro cynosura habeat, sicque pro ratione subiectorum, morbi eiusque originis, &c. certius quid de ipso euentu statuere potest. Sicuti vero morbi haereditarii in structura & solidorum conformatione fundati sunt; ita vel optima vincendorum morborum praesidia eludunt, accedente praesertim exactissimae diaetae neglectu, cum constat, quod hac ratione eiusmodi morbi magis refractarii, immo inexpugnabiles reddantur. Quod vero ad morbos chronicos acquisitos attinet, maior utique eluctandi spes, si cetera manent paria, adfulget.

CAPVT II.
PRACTICVM.

§. XII.

Et experientiae calculo comprobatur, & rationibus physiologico-pathologico-practicis innititur illud Medicorum axioma: *Chronica mala chronicam exposcunt curationem.* Nescit Medicina conscientiosa praesidii moram intempestiuam, dolosam, cunctationem, procrastinationem lucrosam, quippe quae, secundum HIPPOCRATEM, periculum vitae adferre potest. Exposcit ipsa morborum chronicorum indoles rationalem expectationem. Si spectantur subiecta, inter debiles ac infirmos connumeranda sunt §. III. In solidis nostris vigent potentiae motrices, & ex earum mouendi potentia aestimandae & dimetiendae vires, in quibus magnum sanitatis & conseruandae & reparandae praesidium collocari, indubium est. Hae porro agunt, si adsit status praeternaturalis, in materiam mobificam, eam resoluendo, abstergendo, alterando, inuertendo, colliquando, euacuando; illis vero debilitatis, effectus tardiores sunt, consequenter, nisi omnia conturbare & summa imis miscere velimus, moram rationalem, non tam Medici vendibilis conscientia, sed motuum decumbentis conditio, imperant.

§. XII.

Systema illud, oeconomia & coordinatio motuum humores in circulum agentium, vere medicatorum, in vitam & sanitatem collimantium, corpori diuini-

diuinitus inditum, i. e. *natura, optima non solum sanitatis conseruatricis, sed & optima morborum medicatrix* est, quod etiam quotidianae experientiae euentu, in statu secundum & praeter naturam, comprobatur. Interim tamen, nemine recusante, posterius limitato quadantenus sensu accipiendum est. Etenim *naturae autocratia in persanandis morbis acutis plus ualet, quam artis ministerium.* Sic constat, quod plebeiae & proletariae fortis homines, vilioribus cibis vescentes, & affectuum seruitio immunes, citra artis interuentum, solius naturae opera adiuti, ab acutis liberentur. Contra vero adfectiones chronicae eius indolis sunt, vt ope solius naturae haud sanescant, sed artis ope, natura tamen opitulante, indigent. In morbis acutis Medicum spectatorem magis, licet non plane otiosum, se praebere oportet; sed chronici, rite tractandi, exactam ipsius peritiam & subactum iudicium discretiuo-practicum exposcunt.

§. XIV.

Medicus itaque morborum chronicorum curationem adgressurus, ante omnia *completam morbi historiam*, ad praxin rationalem, nostro praesertim aeuo, summe necessariam, sibi acquirat, ita, vt ratione subiecti sciat: an aeger parentibus sanis, vegetis, in plena aetate constitutis, an minus valentibus, debilibus, corpus caussarium trahentibus, satus fuerit? debiles enim a debilibus, valentes a valentibus procreantur; cuiusnam sit aetatis, temperamenti, habitus corporis? Ratione morbi ipsius: an sit morbus haereditarius, a natiuitate infestans? Porro praenoscatur & pensiculate excutiat, ex quibus caussis succreuerit,

rit, quasnam functiones laedat, quoue gradu, num morbus sit solitarius, aut status complicatus? quibusnam aut qualibus, mitioribus, acerbioribus symptomatibus, morbus huc vsque sese manifestauerit, & adhuc manifestet? quamdiu iam durauerit? quale sit se- & excretionum negotium? quales effectus eousque vsurpata remedia praestiterint? qualis aegri animus? num consiliis & monitis medicis asper? verbo: ne minimae praeteruisae sunt circumstantiae, quae, secundum hodierna Medicinae rationalis principia, exactam & completam morbi historiam ingredi debent.

§. XV.

Ne autem Medicus sine duce & luce erret, ante omnia cynosuram quandam habeat. Haec est methodus naturae morbis medendi, eaque optima, ad quam omnia, agenda, omittenda, ceu ad archetypum, referat. Cum itaque omnia motu absoluantur, & in macrocosmo & microcosmo, hinc etiam natura microcosmi §. XIII. motu utitur, nimirum circulatione sanguinis, gradu determinato & definito, per vniuersum corpus aequabili, ad omnia munia obeunda, quae & omnium partium integritatem custodiunt, & restaurandae sanitatis negotium attingunt. Nunc vero inter morborum chronicorum causas inprimis sunt vasorum, maxime autem subtilissimorum, obstructions, §. IV. hinc vna eademque sufficiens methodus est, obstructionum repagula reserandi, humores impactos diuerticulis suis expungendi, tardiorum humorum partem mobilem & permeabilem reddendi, vt dein ad excretoriorum ora facilius pro-
uolui

uolui & e corpore expelli possint. Naturam itaque, tam fidam, in arduo tali negotio, ducem, sequi debet Medicus, illius sit minister, spectator, imitator, adiutor; *praestantissimus* namque *artis in medendo magister*, secundum DVRETVM, *lib. de hum. purg.* ille est, qui *fidelissimus naturae imitator, obseruator & adiutor est.*

§. XVI.

Exulent in tractandis morbis chronicis omnia, sic vocari sueta, *heroica*, valida, actiuae indolis & operationis remedia, quae magnam vim exerunt, tam ad motus excitandos, quam sedandos, siue sint *emetica*, siue *purgantia, sudorifera, &c.* Contra vero in iisdem *temperatiora, blandiora, naturae amica*, quam maxime accommodata sunt. Optime hinc ait CELSVS: *Imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est; mediocriter firmos media materia optime sustinet, & robustis apta validissima est.* Cum igitur in sella morbis chronicis laborantium turba, debilium numero sit accensenda §. III. praeterea in omni rerum natura, inter agens & reagens, si speratus effectus sequi debet, conueniens requiratur proportio; ideo pharmacorum vires agendi, cum viribus aegrotantis necessario sunt commetiendae. Hoc neglecto, tantum abest vt medelae quid adferatur, vt potius maiora inde eueniant mala. Quare solide Illustr. b. m. HOFFMANNVS, *Med. systemat. Tom. III. Sect. II. Cap. II. p. 442.* scribit: *Debilibus fortia porrigens, vires iisdem opprimit penitusque prosternit, vel plane cum vita extinguunt; debilia autem fortibus offerens,*
C frustra-

frustraneam prorsus locat operam, aut commouendo, nec emouendo, quod in vitio est, malum exacerbat.

§. XVII.

Tentandum ergo prius, an potius *motu corporis voluntario*, quam medicamentis, morbus superari queat. Quantus constiterit in priscis temporibus, corporis exercitationibus honos, vel ex MERCVRIALIS Tr. *de arte gymnast.* intelligi abunde potest. Imo inter Medicos illius temporis disputatum fuit, an indistinctim corpora aegra exerceri conueniat? Sicuti vero paucissimi hanc sententiam ad sensu suo comprobarunt: ita omnes veterum Medicorum sectae, in primis *Methodici*, vt THEMISON, SORANVS, AVRELIANVS, in hoc conueniunt, exercitationes in morbis chronicis abigendis esse apprime vtilis. Commendabant hinc valetudinariis pariter, ac conualescentibus, illam motus speciem, quae ἀποθεραπευτική audit, quae erat motus quantitate mediocris, citra valentio rem nixum subinde quietem interponens, & medium, inter exercitationem validam & consummatam quietem, tenens. Vid. MERCVRIALIS *lib. cit.* Sed cum infra prolixius de hoc momento sermo fit instituendus, illi explicando vltius non immoror. Hoc vero hic loci praemonere conuenit: Cardo huius tentaminis in iudicio Medici practico vertitur, qui, praemissis & pensiculate excussis omnibus circumstantiis, ratione subiecti, morbi eiusue gradus, iudicium ferat, an morbi motu expugnandi spes adfulgeat, nec ne? Insuper itidem diiudicare debet, qualisnam motus species, pro indiuidui & morbi ratione, morbo expugnando maxime

xime fit accommodata? Conf. Illustr. Dn. PRAESIDIS
Dissert. *de speciebus quibusdam motus corporis, certis
morbis accommodandis.* Si vero morbus motu, sat
diu continuato, exactissima diaeta, & exquisita viuen-
di ratione haud neglecta, superari haud valeat, tunc
ex panoplia medica ea in vsum prudenter sunt feli-
genda, quae secundum principia Medicinae rationa-
lis aegris quam optime commodant.

§. XVIII.

Primum vero laboris huius obiectum sunt
*morbi chronici interni, medice tractandi; secundum,
morbi chronici externi, chirurgice tractandi.*

§. XIX.

Cum leges bonae medendi methodi exposcant,
vt *indicationes* statim ab initio formentur, hinc in
praesentiarum, si morbus adhuc expugnabilis, se-
quentes sufficiant: I.) *Circulatio sanguinis per uni-
uersum corpus aequabilis restituatur; II.) se- & ex-
cretionum negotium promoueatur & illibatum conser-
uetur; III.) exactissima diaeta obseruetur, & IV.)
euentia partium restauretur.*

§. XX.

Quod ad *primam indicationem* attinet, notan-
dum maxime est, vt, antequam ad eam progredia-
mur, *primarum viarum depurationi* prospiciamus.
Vix enim non omnes morbis chronicis laborantes
caco stomachi sunt, eorumque primae viae acidorum,
ponticorum, & aliorum vitiosorum humorum sabur-
ra obsessae sunt. Cum vero actio primarum viarum
sit actio systematica, totius nimirum corporis bono
prospiciens; hinc Medicum illarum depurationi ante
omnia

omnia intentum esse oportet. Huic obtinendo scopo inseruiunt clementioris indolis *pilulae*, vt *Beccherianae*, *Stablianae*, *Hoffmannianae*, *Iunckerianae*, aliae, quibus subiungenda sunt *stomachica temperatiora*, v. g. Ess. amara cum Ess. Cort. aurant. vel Tinctura tartari remixta, quae ante vel post ciborum adsumtionem praebere & per totum morbi decursum continuari possunt. Huc spectant quoque *Elixiria stomachica*, vt Elixir. stomach. *Hoffmanni*, in notis ad POTERIVM descriptum, itemque Elixir. stomach. *Michaelis*, &c. Haec enim iuuandae digestionis auxilia non tantum sunt, sed & insimul ad ingignendos benignos & laudabiles succos apprime faciunt.

§. XXI.

His obseruatis, inter medentis officia primicerium ducit *circulationis sanguinis per vniuersum corpus aequabilis restauratio*. Ex hac enim turbata, vel in hac vel illa corporis parte intercepta, omnia mala, tanquam ex equo Troiano, vbertim prodeunt. Ad hunc scopum impetrandum, commendatissimi vsus sunt *aquae minerales*, tam *frigidae*, quam *calidae*, ita, vt securitate, efficacia, vtilitate, omnia alia, sanitatis & praeseruandae & reparandae praesidia, longe antecellant. Accedit, quod vi principiorum suorum, quae in sinu suo recondunt, vt sunt spiritus mineralis, arti inimitabilis, sal fixum alcalinum, vel neutrum, vel volatile vitriolum, omnibus indicationibus satisfaciant, ratione & solidorum & fluidorum. Solidis enim tono suo exutis, hunc pariter ac robur iterum foenerant, illudue optime custodiunt, vt deinde eorum

eorum in fluida actio augeatur. In corrigendis fluidis desideratissimas commodant operas. Sic humores, pigro admodum lapsu progredientes, aptos reddunt, vt vegetius possint ferri per vasa, progredi nescios in motum percipient citatiorem, impactos latibulis suis exturbant, crassos meabiles, fluxiles, permeabiles reddunt, & vasorum alueis eluunt.

§. XXII.

Licet vero hi fontes tam eximii & simul excellentissimi vsus sint, tamen *sine praescitu Medici periti & proprio ausu* in vsum vocari haud debent. Valde enim ratione proportionis ingredientium & virium differunt, dum alii fortiores, alii per diaphoresin magis, alii per vrinam, alii per aluum plus operantur; hinc pro differente corporis constitutione, pro diuersa morbi indole, gradu & statu, prudens eorum habendus selectus, haud praeteruiso congruo regimine & adpropriatorum medicamentorum vsu, quippe quo horum fontium salubritas quam maxime adiuuatur.

§. XXIII.

Secunda indicatio eo vergit, vt se- & excretionum negotium promoueatur & illibatum conseruetur. Profecto! tanta est in statu s. n. excretionum necessitas & vtilitas, vt, si cetera manent paria, earum successus, indiuidualibus circumstantiis respondens, magnum, non dicam maximum tuendae sanitatis praesidium sit. Sicuti vero status s. n. est regula recti; ita etiam secundum hanc obliquum, status nimirum p. n. dimetiri debet. Et hunc in finem natura varia, variae & dissidentis indolis partibus, vel tantum superfluis, vel excrementitiis excernendis,

parauit emunctoria. Medentis itaque est, eo semper respicere, vt motus peristalticus, ordinario in hisce morbis segnis, blande excitetur, sicque *aluus officium suum faciat*. Fieri hoc potest & debet, non per validiora purgantia, sed per aluum ducentia, vt sunt *pilulae Beccherianae, Stablianae, Hoffmannianae*, aut per alia *laxantia*, vt *mannata, rhabarbarina, tamarindinata, passulata*, quippe quae aluum non tantum placide mouent & a sordibus suis liberant, sed insimul quoque intestinorum robur custodiunt. Vel alui beneficium *enematibus*, stimulo salino non armatis, secundari potest, quae tamen ex adpropriatis speciebus confiant, vt ex *radd. leuist. angel. emul. herbb. rut. card. b. scord. fumar. summitat. cent. minor. fl. chamomill. utriusque*, &c. in vini & aquae dimidio coctis, quibus itidem sordes, flatuum materiam suggerentes, & aliis horum misellorum suppliciis ansam praebentes, elui possunt.

§. XXIV.

Notandum tamen insimul est, quod in *quibusdam morbis chronicis*, v. g. *lue venerea inueterata, scorbuto, hydrope* aliisque, interdum *validioribus euacuantibus*, per *aluum & diuresin*, opus sit. Sic v. g. in hydrope, si adhuc sanabilis, *purgantia validiora* optime conueniunt, vt sunt *pilulae sic dictae purgantes*, item *catarrhales*; aut *remedia*, quae *vrinas potenter eliciunt*, vt sunt *Tinctura antimon. acris*, maior dosi data, *Tinctura tartari c. calce viua parata*, praesertim *c. oleo terebinth. aut iunip. vero*, aut *oleo destillato bals. de Copaiua exaltata, liquor nitri fix. & omnia alcalia fixa*.

§. XXV.

Deinde per totius morbi tragoediam excretio illa, quae quantitate, secundum SANCTORII calculum, omnes reliquas superat, semper respicienda, nimirum sic dicta *insensibilis transpiratio peripherica*. Hoc optime fieri potest vel *motu corporis*, de quo infra, vel *medicamentis, materiae huius diffflationem blande promouentibus*. Huic obtinendo scopo commodissimam locant operam *infusa loco potus Thee*, praefertim in lecto, sub placidi sudoris expectatione, *hausta*, quae parari possunt ex *temperatis & tonicis speciebus*, vt *herb. scord. card. bened. veron. betonic. salu. cort. culilaban, citri, rad. glyzyrrh. adiectis cardamom. minor. aniso stellato, aut sem. foeniculi*. Hac ratione sanguis magis fluidus redditur, hocque facto nexu suo otioso partes tardiores diuelluntur, postmodumque facilius ad vasorum excretoriorum oscella prouolvuntur, ac infimul morbi gliscentis & latius serpentinis incrementa praescinduntur. Ne vero *crassior pars* tarde per *vrinas* descendat, illius etiam *excretio*, vel *usu fontium mineralium* §. XXI. quibus nullum aliud huius generis remedium, successu huius effectus, compar existit, vel *diureticis* §. XXIV. citatis, vel *infusis calidis*, modo allegatis, vel *alimentis diuresin blande cientibus*, de quibus infra, iuuanda est.

§. XXVI.

Tertia indicatio eo tendit, vt *exactissima diaeta obseruetur*. Sub hac merito Medici *animi pathemata* complectuntur. Sicut haec potentia ac celeritate nocendi venena vel aequant, vel superant; ita crudeliter in corpus defaeuiunt, totum motuum concen-

tum,

tum, totamue functionum oeconomiam conturbando. Et quod plurimum, eadem patheticae commotiones eius indolis sunt, ut morbis, uti omnibus, sic quoque chronicis, fomenta praebeant, eorum sanationi remoras iniiciant, vel eos tandem inexpugnabiles reddant, ita ut hac ratione horum morborum subiecta duplionis quasi poenam subeant. Hinc insimul in procliu est iudicare, quam pessime morbis chronicis adfecti in corporis sui salutem consulant, si commotionum patheticarum furis iactentur, & quam summe necessaria sit legibus diaetico-moralibus temperata vitae ratio.

§. XXVII.

Post haec inter morborum chronicorum debellandorum praesidia palmam fert, *exactissima diaeta, exactissima viuendi ratio*. Vel vnum os beati nostri HOFFMANNI sufficit, ex vero praecipiens, diaetam maximum, in eiusmodi morbis subleuandis, vincendis, esse praesidium; *conf. Med. system. Tom. III. Sect. II. Cap. II. §. XIX.* eaque plus iuuari, quam grandisonis medicamentis, quae insuper in arcanis premuntur. Et quid mirum! Diaetetica remedia naturae sunt affinia, amica &, temperato suo in corpus agendi modo, motibus naturae temperatis optime respondent. Idem *Diuus Cous* sentit: *Medicina tutissima, in chronicis diaeta*. Quam magni in canis retro seculis fuerit, testes laudari possunt *Diaetici*, qui nomen a diaeta nacti, per plurima secula nominatissimi in ea viguerunt: imo iidem adserere non dubitarunt, solis victus auxiliis quosvis morbos posse sanari. E re autem erit, omnem victus rationem

nem, quo fundamento nitatur, breuissimis enucleare. Datur actio ventriculi in ingesta & ingestorum reactio. Haec actio absoluitur potentiis ventriculi motricibus, seu *motu* vocari sucto *peristaltico*. Si itaque hanc actionem inter & reactionem iusta sit proportio, negotium digestionis & concoctionis bene succedit; sin secus, omnia contraria eueniunt. Porro ipsa ingesta ratione indolis & qualitatis quam diuersissima sunt, ita vt alia facillioris, alia difficilioris digestionis sint, alia porro breuiem, alia longiorem moram in ventriculo nectant, & citius fugiant, vel tarde per intestina descendant, & quae sunt alia. Cum vero per §. III. morbis chronicis laborantium actiones stomachicae plus minus a statu naturali deflectant, consequenter mutatae ac infirmae sint, praeterea digestio, ob inertiam menstruorum microcosmicorum, patiatur defectus; hinc semper in diaeta, morbis chronicis propria, ad hanc proportionem inter ingesta & debile ventriculi robur respiciendum, quo alimentorum nexus melius dissociari & chylus laudabilis euolui possit. Ex praedictis cuius patet huius diaetae necessitas, utilitas, ingestorum delectus, praeparatio, condimentum, copia, occasio adhibendi, ordo offerendi, alia. Praesertim etiam in chronicis *potus* habenda est ratio. Vrget hoc imprimis *b. noster* HOFFMANNVS, ita, vt omnibus cereuisiarum generibus damnatis, *decoctum* praescribat, quod simul habet virtutem medicamentosam, i. e. quod humorum tenacitatem soluit, iustum fluxilitatis gradum iis conciliat, falsos humores, acrimonia ne laedant, contemperat, ob-

structa recludit, excretiones iuuat, digestiones promouet, robur ventriculi tuetur & simul potu suaue est, ne nauseam creando, potatoribus aduersum euadat. Cum vero nulla cereuisiarum species hisce dotibus gaudeat, hinc tale *decoctum*, omnibus praeditis requisitis satisfaciens, parari potest, & quidem ex sequentibus speciebus, *rad. nempe scorzoner. sarsaparill. caryophyllat. glyzyrrh. cichor, Lign. & cort. sassafir. santal. citrin. cassia caryophyllat. cort. culilaban, citr. & aurant. herb. card. ben. semin. anis. foenicul. badian. bacc. iunip. tost. fruct. cerasor. nigr. addendo nitr. antimon. cremor. tartari, rasur. C. C. bordeum, passul. minor. ficus, &c.* ex quibus quatuor vel quinque species eligi & exinde *decocta pro potu ordinario* parari possunt.

§. XXVIII.

Inter diaetetica remedia, ceu praestantissima, eminet etiam *motus corporis voluntarius*. Innumera fere sunt motus voluntarii beneficia, in sanitatem vel conseruandam, vel redintegrandam, redundantia. Motus vniuersale naturae instrumentum est, cuius ministerio in obeundis muniis, quae totum sanitatis ac vitae absolvunt negotium, utitur. Sic enim circulum sanguinis conseruat, se- & excretiones promouet, & corpus onere vel superfluum, vel noxiorum, nociturorum, leuat, verbo: functionum naturalium, vitalium, animalium integritatem optime tuetur. Et in eosdem salubres, immo saluberrimos effectus conspirat motus corporis voluntarius, ab omni aeuo commendatissimus, & usu multis in morbis expugnandis comprobatissimus. Sic

uti vero multae & inter se differentes dantur motus voluntarii species: ita etiam quaelibet harum proprium agendi modum in corpus exferit, consequenter illa motus species, quae indiuidualibus respectibus morbi indoli accommodata, simul imperanda est.

§. XXIX.

Nemo, quantum quidem scio, tam speciatim & solide de motu corporis voluntario, eiusque speciebus, scripsit, quam *Illustr. PRAESES*, in supra citata *Diss. de speciebus quibusdam motus corporis certis morbis accommodandis*, cuius ductum hinc in praesentiarum sequi licebit. Corpus mouetur vel *suarum ipsius partium beneficio*, vel *mediantibus aliis corporibus*. Prioris motus species sunt v. g. *ambulatio in plano*, *ambulatio per accliuia*, *saltatio*, *cursus*, *venatio*, *peregrinatio*; posterioris motus species sunt, *equitatio*, *vectura*, *gestatio*, *nauigatio*, quorsum etiam referenda *ferrae tractio*, *lignorum fissio*, &c.

§. XXX.

Omniū lenissima motus species est, *deambulatio in plano*, *recta & flexuosa*, quae vel *blanda*, vel *vehementior* esse potest, comites habet omnes salubres supra §. XXVIII. citatos effectus, & hinc plurimos morbis chronicis cruciatos solatur. *Ambulatio per accliuia & decliuia* est laboriosior, siquidem secundum *CELSVM, Lib. I. Cap. 2.* adscensus & descensus cum quadam varietate corpus mouet.

§. XXXI.

Saltatio morbis chronicis haud profutura est, ob vehementiorem motum, quo peragitur, quod

etiam valere potest de *ferrae tractione*, *lignorum fissione*, *curfu*, *venatione*, & aliis vehementioris motus speciebus.

§. XXXII.

Equitatio, omnium fere consensu, morbis chronicis accommodata iudicatur. Cum vero duae praefertim dentur equitationis species, quarum vnam *gradariam*, alteram *tolutantem*, seu *succussantem*, vocare solent, & prior leniorem, altera grauiorem motus speciem constituit; hinc *lenior species* in *dispositione phthistica*, *hectica scorbutica*, *cachectica*, morbo *hypochondriaco*, omnino commodat. Quod etiam SYDENHAMII, nostri HOFFMANNI, aliorumque in medicina celeberrimorum virorum testimoniis comprobatur. Si vero hi dicti morbi iam altas egerint radices, atque mora magis rebelles & inueterati facti fuerint, hoc auxilii genus minus probandum erit, tacemus, quod tunc contrarii & tragici exinde nascentes effectus mortem accelerare possint.

§. XXXIII.

Sic etiam *vectura hypochondriacis* praesertim proficua est. Idem sentit b. noster HOFFMANNVS: *Vectura*, inquit, *hypochondriacis singulariter accommodata est, & corpus praecipue a tardis passionibus vindicat. Med. system. Tom. 1. p. 402.* Sic quoque foeminae, malo hysterico & aliis vteri vitiis chronicis, a tardo humorum per vterum progressu nascentibus, laborantes, speratum exinde percipient fructum. Conuenit praeterea iis, quibus, ob iam iam praesentem virium defectum, grauior motus species haud vtilis iudicatur.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

Lenissima deinde motus species est, *gestatio in lectica aut naue*. Prior harum non tantum secura, sed & iis praesertim commendanda est, qui imbecilles & debiles sunt. Quod vero attinet ad *gestationem in naue aut cymba*, illa ob has vel illas circumstantias, eandem saepe comitantes, non indistinctim suadenda est.

§. XXXV.

Non vltimum locum sibi vindicat *peregrinatio, aëris mutatio, & in coelum salubrius secessio*. Non heri & nudius tertius hoc auxilii genus, ceu singulare & vsu comprobatum morborum chronicorum superandorum praefidium, inclaruit, quemadmodum etiam prisca aevi Medici multum ipsi tribuerunt. Perspectissimum illis erat, hoc institutum comitari ea, quae sanitati admodum patrocinantur, vt sunt iuuandae circulationis negotium, aëris salubrioris vsura; accedit insimul, sub itinere, curarum, quae forsan domi excubant, obliuio animique remissio. Interim & hic Medici iudicio opus est, ne lege quasi dictatoriae hanc motus speciem imperet, sed pro ratione subiecti & morbi statu, pro ratione temporis, cum Maius & September ceteros menses salubritate superent, & pro aliarum circumstantiarum conditione, se prudentem huius consilii auctorem praebeat.

§. XXXVI.

Cetera in seligendis & reiiciendis motuum speciebus non specialissime commemoranda, Medici stant iudicio, qui, vt pluries dictum, omnium circumstantiarum, in subiecto obuiarum, ratione, sententiam ferre sciat, quatenam motus species selecta sit optima.

§. XXXVII.

Supereft *morbos chronicos, chirurgice tractandorum, methodus*. Non abs re quidem esset, hisce tractandis immorari; sed cum tractatio nostra in nimiam excrescat molem, praeterea mihi non liceat nimis esse longo, hinc breuissimis earum tantum laesionum externarum mentionem faciam, quibus cum interna quadam labe chronica harmonia intercedit, ita vt vitium, quod extrinsecus conspicitur, ex interioribus natales suos ducat. Nunc

secundum principia Chirurgiae medicae, cuius in propatulo est iudicare, in huiusmodi laesionibus externis cynosuram esse statum internum, & Medicorum & Chirurgorum rationalium esse, ad vtrumque & animum & oculos conuertere. Sicuri vero morbi chronici blanda methodo sunt excipiendi, vti ex superioribus constat, damnatis omnibus heroicis, actiuioribus; ita etiam eadem blanda methodo laesiones externae, cum laesionibus internis conspirantes, sunt tractandae, quod Excellentiss. noster IVNCKERVS in *Chirurgia sua medica* praesertim vrget, ad quam B. L. remitto.

§. XXXVIII.

Neque praetereunda est *methodus* sese a morbis chronicis *praeseruandi*. Ne vnus quidem hominum est, qui non summi huius vitae boni, sanitatis scilicet, desiderio teneatur. Sed pro dolor! plurimis, inprimis corrupti nostri seculi, idem euenit, (sed vbi culpam poena premit comes, iuxta *Horatium*,) quod olim fiebat cum iis, qui rem diuinam pro sanitate facientes, sanitatem pollucto, nimia satietate, ingluuie, perdebant. Optima methodus, sese a labe chronica immunem praestandi, est, si *omnia ea, quae ad eius genesin faciunt, summo studio euitemus*, quorum catalogum §. IX. recenset, cum multo facilius sit, omnium Medicorum calculo, morbos praecauere, quam eos curare, eo, quod praeseruatio consilio, dum nocitura dissuadentur, curatio vero auxilio, quod non perpetuo est in potestate Medici, perficitur. Confer. etiam b. HOFFMANNI *Med. syst. Tom. I. p. 4.*

§. XXXIX.

Circa finem huius tractationis sequentia adhuc subiungere lubet. Culpanda merito est multorum, non dicam omnium, qui morborum chronicorum supplicia perpetiuntur, *pharmacomania*. In multitudine salutem quaerunt, sed quadrat in eos finale illud aliorum canticum: *Copia me perdidit*. His medicamentorum heluonibus, vel instructissimus medicamentorum adparatus pauperculus est, ita vt corporis malo ab extimis oris medicamina pretiosissima anxie conquirant; horum dein pertaesi facile ad alia delabuntur, quae mendax fama obtulit.

§. XL.

§. XL.

Sed certe! de meliori commendanda etiam *medicamentorum, vsu genuino comprobatorum, prudens continuatio*. SENECA iamiam Ep. II. rectissime scripsit: *Nihil aequè sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio*. Commendatissimi vsus prostant medicamenta, quae tamen non nisi sub continuato vsu effectus speratos spondent. Luculento indicio id probant *aquae fontium medicatorum*, vt *Carolinae* aliaeque. Omnium suffragio probatissimae virtutis sunt in debellandis morbis chronicis, sed non alio modo, quam sub continuato vsu. Sic etiam Medicus parum proficiet in malo hypochondriaco, hysterico, aliisque morbis chronicis, nisi adpropriatorum medicamentorum vsus continuetur. Et sic in ceteris. Certe! b. nostro HOFFMANNO id ipsum confitente, prostant incomparabilis, aduersus multos morbos, virtutis praesidia, quae sine continuato & repetito vsu parum vel nihil iuuaminis adferunt. Si itaque, vti moris est, aegri, non dicam de ipsis medentibus, hoc vel illud in vsum vocarint & non statim, post illius vsum, in sensus incurrunt effectus, ad aliud, ceu ad Deum tutelarem, confugiunt.

§. XLI.

Si tandem non amplius in artis potestate sit, morbum aliquem chronicum superandi, & vbi pauca spes, pericula multa, miseris solamen esse potest *symptomatum mitigatio* & mortis procrastinatio. Fas erit, requiem indere morbo, aut secundum SENECAM; delinimenta magis, quam remedia illi opponere, vt minus verminetur. Vt autem Medicus symptomatum grauitatem leuet, eadem methodus, supra in morbis chronicis descripta, commodat, ita vt aequalis sanguinis distributio conseruetur, alui officium respondeat, libera semper sit transpiratio, vires, quantum fieri potest, analepticis erigantur, hisque omnibus exacta viuendi ratio adiungatur.

T A N T V M.

VIRO NOBILISSIMO ET CLARISSIMO
PAVLO PAVLSON,
CANDIDATO DOCTISSIMO,
PRECATUR FELICITATEM MVLTAM
IOANNES IVNCKER.

Quo minus illi Studiosorum, qui neque verae vitae, neque sapientiae puriori debitam navant operam, vera laude digni esse possunt; eo magis multo honore condecorandos esse censeo, ad utramque strenuos qui se praestiterunt. Haec, Nobilissime CANDIDATE, mecum ut reputarem, vita Tua bene apud nos acta, mihi praebuit occasionem: absoluto enim vitae academicae stadio, virtutis ac diligentiae praemio, satis certe dignus, nunc condecoraris. Qua de causa a me impetrare non potui, quin Tibi de rite peractis studiis & ex illis fluente vero honore, reliquisque futuris commodis, congratularer. Plura quidem de morum Tuorum praestantia, ac Tua in addiscenda arte salutari praestita assiduitate, in medium afferre possem; sed illius, quod Pindarus olim haud inconcinne iudicavit, ad bonam scilicet causam tria sufficere verba, memor, pauca tantum, testimonii causa, dicere libet. Te igitur tam in doctrina, quam in virtute multum decoris gerere, illaesa veritate, pro certo affirmare possum. Si ad Tuum exemplum plures rerum suarum satagerent, literis nomina qui dederunt, certe non tam multi inveniuntur, qui illotis manibus medicinam facere auderent, nec tantus aegrotantium, qui caput suum iis temere credunt, ad perniciem numerus devocaretur. Quo maior igitur verae sapientiae & virtutis Studiosorum est penuria, eo magis plures Tui similes exoptamus. Tu enim, totius medicinae cursu feliciter peracto, in examine publico non solum pulcre stetisti, sed etiam ex docta Tua Dissertatione, Te certum veritatis fontem reperisse, luculenter patet. De MORBIS CHRONICIS rite tractandis scribis, illorumque refellis errorem, qui nimis cito, sed insecure illos tollere conantes, luctum aegrotis importare, nocivumque ipsis periculum concitare solent. Chronicos morbos chronicam exposcere curationem, recte rationalium medicorum schola censet; nam sat cito, si sat bene iis medemur. Hoc qui cognovit & exercet, in illo uno plus, quam in malorum artificum turba, est boni. Perge, qua coepisti, incedere via; Te certe ad veram laudem vitaeque felicitatem perducet, & praxis Tua, quod non tam spero, sed scio, magno multis erit emolumento. Faxit Deus, verae sapientiae & salutis fons, ut Tui conatus in maximi nominis sui gloriam patriaeque commodum evadant, ac Te, quae illius est benignitas, per longum temporis decursum sartum, tectum & incolumem servet! D. d. XII.